

Rus Jeopolitiğinde Deniz Gücünün Önemi ve Rusya Federasyonu'nun Güncel Akdeniz Stratejisi

Halit Hamzaoğlu¹

Rus Jeopolitiğinde Deniz Gücünün Önemi ve Rusya Federasyonu'nun Güncel Akdeniz Stratejisi	The Importance of Sea Power in Russian Geopolitics and the Current Mediterranean Strategy of the Russian Federation
Öz Rusya tarihsel olarak deniz gücünü ve unsurlarını, stratejik sürekliliğin getirdiği kazanımlar aracılığıyla yaygın bir dış politika aracına dönüştürmüştür. Stratejik süreklilik Rus jeopolitik hafızasının gelişimine ve güncelliğini korumasına zemin hazırlamıştır. Çar I. Petro'dan itibaren düzenli bir donanma inşa eden Rusya, stratejik ve jeopolitik genişlemesini deniz gücü unsurlarıyla desteklemiştir. Çariçe II. Katerina'nın öncülüğünde ise Baltıklar, Karadeniz ve Akdeniz havzalarındaki hâkimiyetini güçlendirmiştir. Rus İmparatorluğu, SSCB ve RF'nun deniz stratejilerindeki süreklilik, benzerlik ve tamamlayıcılık oldukça dikkat çekmektedir. Makalede söz konusu stratejik sürekliliğin içeriği, Rus deniz gücünün tarihsel tekâmülü ve Akdeniz'e yönelik politikalar çerçevesinde ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir.	Abstract Historically, Russia has transformed its sea power and elements into an extensive foreign policy tool with acquisitions brought by strategic continuity. Strategic continuity has prepared the ground for the development and up-to-date status of the Russian geopolitical memory. Since Tsar Petro I, Russia established a regular navy and supported its strategic and geopolitical expansion with naval force elements. It strengthened its dominance in the Baltics, Black Sea, and the Mediterranean basins under Tsaritsa Katerina II's reign. The continuity, similarity, and complementarity in the Russian Empire's sea strategies USSR and RF attract attention at a significant level. The contents of this strategic continuity are examined in detail in the article in the framework of the historical development of Russian sea power and its policies regarding the Mediterranean basin.
Anahtar Kelimeler: Akdeniz, Deniz Gücü, Jeopolitik, Rusya, Stratejik Süreklilik	Keywords: Geopolitics, Mediterranean, Russia, Sea Power, Strategic Continuity
JEL Kodları: F50, F53, F59	JEL Codes: F50, F53, F59

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı	Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.
Yazarların Makaleye Olan Katkıları	Yazar'ın makaleye katkısı %100'dür.
Çıkar Beyanı	Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, halithamzaoglu85@gmail.com

1. Giriş

Donmayan denizlere erişim konusu, askeri ve ticari boyutlarıyla Rus tarihinin ve jeopolitik düşüncesinin temel sorunlarından biridir. Rus coğrafyası uzun süre nehir ve göllerin etkin kullanımı aracılığıyla denizcilik faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. IV. Ivan döneminden itibaren ise Rusların yayılmacı politikalarıyla birlikte sıcak denizlere erişim temel sorun olarak ortaya çıkmıştır. Çar I. Petro, Rus jeopolitik düşüncesini bu doğrultuda geliştirmiş, sıcak güney ve batı denizlerine erişimi imparatorluk politikasının merkezi konusu haline getirmiştir. Bu bağlamda Baltık, Karadeniz ve Akdeniz'e erişim ve bu bölgelere yönelik etkin deniz stratejisinin oluşturulması Rus İmparatorluğu'ndan günümüze süreklilik ihtiva eden bir politikadır.

Makalede temelde, Rusya'nın tarihsel ve güncel bağlamda sahip olduğu deniz gücünü nasıl ve neden bir dış politika aracı haline getirdiği sorusuna cevap aranmaktadır. Bu soru ilgili literatürdeki aktüalitesini uzun süredir korumaktadır. Bu soruya cevap verebilmek için, öncelikle Rus jeopolitik düşüncesinde deniz gücünün öneminin incelenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede makalede, Rus jeopolitiğinde deniz gücünün önemi tarihsel ve stratejik argümanlar vasıtasıyla araştırılmış ve incelenmiştir. Ayrıca makalede Rusya'nın deniz jeopolitiğinde önemli bir yer tutan Akdeniz'e coğrafyasına yönelik stratejilerin tarihsel ve güncel boyutları irdelenmektedir. Rus deniz jeopolitiğinde Akdeniz bölgesinin öneminin ve konumunun temel çıktıları vurgulanmaktadır. Makalenin yöntemini belirleyen nedenler ve etkenler söz konusu iki sorunsal temelinde şekillenmiştir. Bu bağlamda Rus jeopolitik düşüncesinde deniz gücü etkeninin meydana getirdiği genel stratejik çerçevenin, özellikle Akdeniz'e yönelik politikaların tarihsel dönemler, süreçler, olaylar ve nedensellikler bağlamında analizi makalenin yönteminin temelini oluşturmaktadır.

Makalenin temel hipotezi, Rus jeopolitik düşüncesinin ortaya çıkmasında deniz gücü etkeninin belirleyiciliği ve dinamizmi olgusu üzerine şekillenmektedir. Rus tarihinin muhtelif dönemlerinde kendini gösteren ve süreklilik ihtiva eden stratejik önceliklerin deniz gücü etkeni bağlamında gelişim gösterdiğini söylemek mümkündür. Makalede, söz konusu hipotezin desteklenmesi ve ortaya konması adına, öncelikle donanmanın ve filonun Rus tarihindeki ve jeopolitik düşüncesindeki yeri, konumu ve önemi incelenmektedir. Rusya'nın Akdeniz'e yönelik stratejisinin yukarıda anlatılan tarihsel ve jeopolitik düşüncenin bir sonucu olduğu vurgulanmaktadır. Makalenin temel hipotezi, tarihsel ve mukayeseli anlatım ve bu çerçevedeki kavramsal formülasyonlar aracılığıyla test edilecektir.

Makale dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Rus jeopolitiğinde deniz gücünün öneminden bahsedilmektedir. Bu bölümde deniz gücünün öneminin Rus yayılmacılığıyla birlikte hız kazandığı vurgulanmaktadır. İkinci bölümde, Rus deniz stratejisinde Akdeniz coğrafyasının konumu tarihsel arka planıyla araştırılmıştır. Çariçe II. Katerina'nın deniz stratejisinde önemli bir yer tutan Akdeniz'e yönelik politikalar incelenmiştir. Çarlık Rusya'sının ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) Akdeniz politikaları bu bölümde stratejik yönleriyle ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, Soğuk Savaş sonrası Çarlık Rusya'sının ve SSCB'nin devamcısı olan Rusya Federasyonu'nun (RF) deniz doktrinleri incelenmiştir. 2015'te Putin tarafından onaylanan deniz doktrininin önemi özellikle vurgulanmıştır. Dördüncü bölümde ise RF'nun Doğu Akdeniz stratejisi güncel boyutlarıyla analiz edilmiştir. RF'nun Suriye politikası deniz jeopolitiği açısından ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise konu hakkında genel değerlendirme yapılmıştır. Makalede konuyla ilgili Rusça özgün kaynakların istifadesine öncelik verilmiştir. Bu bağlamda makalenin ilgili literatüre katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

2. Rus Jeopolitiğinde Deniz Gücünün Önemi

Jeopolitik düşünce sistemi bir devletin askeri, stratejik, siyasi ve ekonomik çıkarlarının toplamını ihtiva etmektedir. Bu bağlamda her bir devletin jeopolitik davranış biçimi tarihsel ve güncel dinamikleri hesaba katan bir perspektif sunmaktadır. Jeopolitiği “coğrafyanın bir güç unsuru olarak kullanımı ile siyasi liderler ve akademisyenlerin bu konuda sahip oldukları düşünceler” olarak tanımlamak mümkündür (Goldstein vd. 2015:91). Spykman, “coğrafyayı saptayıcı değil, durumu belirleyen bir faktör olarak” tanımlamaktadır (Spykman, 2013:4). Bu bağlamda üç temel bölgesel konumlandırmadan bahsedilebilir. Spykman, söz konusu bölgesel konumlanmayı “kara sınırı olan kara devletleri, deniz kıyısında olan ada devletleri ve diğer ikisinden daha geniş olan hem deniz hem de kara sınırı olan üçüncü grup” şeklinde tasnif etmektedir (Spykman, 2013).

Ağırlıklı olarak kara jeopolitiği üzerinde şekillenmiş devletler deniz gücü oluşturulmasını hayati bir stratejik öncelik haline getirmekteydiler. Mahan’ın 1890’da kaleme aldığı Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi eseri, ulusların yükselişinin ve düşüşünün denizdeki ticari ve askeri üstünlükle bağlantısını ortaya koymaktaydı. Amiral Mahan, dünya hegemonyası ile deniz üstünlüğü ve güç dengesi arasında ilişkiyi kapsamlı bir biçimde ele alan ilk kişiydi. Deniz gücünü ticari, askeri ve kültürel boyutları inceleyen Mahan, baskın güçlerin deniz üzerindeki hâkimiyet sağlama girişimlerinin tarihsel çerçevesini ortaya koymaktaydı (Mahan, 1918:1-2). Mahan, “deniz etkenini politik ve sosyal perspektiften insanların üzerinde her yöne hareket eden bir ortam” olarak ele almaktadır (Mahan, 2013:37).

Mahan, eserinde sadece deniz gücünün faydaları üzerine askeri ve stratejik bir tartışma açmıyordu, aynı zamanda deniz gücünün önemine vurgu yaparak uluslararası jeopolitik üzerine önemli bir inceleme alanının temellerini atmış oluyordu (Carpenter, 1975). Uluslar askeri ve ticari filolarını kıyılarından uzağa gönderdiğinde, kısa süre sonra gemilerinin barışçıl ticari operasyonları ve ikmal için güvenlik odaklı perspektifle hareket edeceklerdi (Mahan, 1918). Bu bağlamda “deniz gücünün tarihini hiçbir şekilde sadece ülkeler arasındaki çekişmelerin, rekabetlerin, savaşta doruğuna çıkan şiddetin anlatımı” olarak ele alınmamasına dikkat çekmekteydi (Mahan, 2011:31).

Nenashev, donanma olmadan Rusya’nın ekonomisini ve ulusal çıkarlarını korunmasının ve geliştirilmesinin imkânsız olduğunu vurgulamaktadır (Nenashev, 2017:1). Nenashev, Büyük Petro’dan itibaren yapılan Rus donanmasının faaliyetlerinin bu tezi doğruladığını ifade etmektedir (Nenashev,2017). Nikulin, deniz gücünün devletlerin hem askeri hem de sivil amaçlar açısından öneminden bahsetmektedir. Bu çerçevede deniz gücü etkeninin jeopolitik bir düşünceyle ele alınmasının önemini vurgulamaktadır (Nikulin,2019:124). Gorshkov, deniz gücünün özünü “devletin çıkarları için en etkili şekilde kullanma yeteneği” olarak tanımlamaktadır (Gorshkov,1979:12). Bu yeteneğin sağlanmasının temel koşulu güçlü ve uygun bir deniz filosuna sahip olunmasıdır (Gorshkov,1979).

Rusya coğrafyasının “denizle ve dış dünyayla bağlantısının olmaması bu ülkenin gelişimi açısından ciddi bir engel” oluşturmaktaydı (Hosking, 2019:16). Mamafih, tarihsel ve kültürel bağlamda bir kara gücü olarak ortaya çıkan Rusya coğrafyası, küresel ölçekte deniz gücünün meydana getirdiği askeri ve ticari olanaklara hızlı bir şekilde uyum sağlamıştır. İmparatorluk öncesi Rus coğrafyasında “nehirler uzak yerleri birbirine bağlayan ve kaynak sağlayan” bir işleve sahipti (Riasanovsky vd. 2016:4). Volga, Neva, Dnepr ve Batı Dvina nehirleri hem askeri hem de ticari açıdan Rusya tarihinde önemli bir yere sahipti (Veselago,1939:7). Örneğin, Novgorod Prensiği Baltık Denizi’ne çıkış noktasında bulunan Neva nehrine hâkimdi. Söz

konusu hâkimiyet Novgorod'a bölgesel düzeyde deniz ticareti yapma olanağı oluşturmaktaydı (Veselago,1939:8). Kievan Rusya, Karadeniz'deki Rus ticaretinin gelişmesini engelleyen Bizans İmparatorluğu'na karşı uzun ve inatçı bir mücadele vermek zorundaydı. Novgorod Prensiği ise Baltık Denizi'nde İsveç'e karşı benzer bir yürütmüştür (Zolotarev vd. 2003:32). Bununla birlikte, nehirlerin işlevsel kullanımı uzun vadeli bir kaynak sağlamaya yetmemiştir. Bu bağlamda tarihsel ve stratejik sürekliliğin sağladığı muhtelif düzeyli formasyonlar etrafında gelişim gösteren Rus jeopolitik gücü XVIII. yüzyıldan itibaren deniz hâkimiyetinin zarureti daha fazla hissetmeye başlamıştır.

Başlangıçta karasal coğrafi parametreler çerçevesinde şekillenen Rus jeopolitik düşüncesi, geleneksel olarak "Rusya tarihinin belirli aşamalarının önemine ve idealleştirilmesine, sınırların ve kültürel değişimlere yapılan vurgulara" dayanmaktadır (Kolosov, 1996:89). Söz konusu tarihsel aşamalar Moğollar öncesi Rus tarihine, Moskova Prensiğinden Petro'ya kadar uzanan döneme ve Petro sonrası genişleyen Avrupa-Asya coğrafi alanına yoğunlaşmaktaydı (Kolosov, 1996).

Rusya jeopolitiğinde deniz gücü olma arzusu ilk olarak Kiev Rus Devleti'nin toplumsal yaşamında, daha sonra ise Velikiy Novgorod ve Moskova Prensiği dönemindeki politikalarda kendini göstermiştir. Rus İmparatorluğu ve SSCB dönemlerinde ise bu arzuların pekiştirilmesine yönelik atılımlar gerçekleşmiştir (Kuroedov, 1999:9). Özellikle, Rus İmparatorluğu dönemi deniz gücünün pekiştirilmesi ve bu çerçevede donanmanın Rus yayılmacı politikalarının bir aracı olduğu bir dönemdir.

Rusya, Çar I. Petro'nun (1682-1721) tahta geçmesiyle birlikte deniz gücünün meydana getirdiği ticari, sosyo-ekonomik, kültürel getirilerin jeopolitik düşüncenin gelişimine sağladığı katkıları incelemeye başlamıştır. Kiev Rus Devleti ve daha sonrasında Moskova Prensiği Avrasya'da bölgesel kara gücü olarak jeopolitik denklemde yerini almıştır. I. Petro söz konusu denklemde Rusya'nın bölgesel kara gücünden küresel ölçekli bir deniz gücüne kavuşması için kalıcı reformlara imza atmıştır. Rusya'nın Baltıklara ve Karadeniz'e erişimi olmadığı sürece "tam anlamıyla bir Avrupa devleti olması imkânsızdı" (Hosking,2013:259). Bu çerçevede I. Petro donanma inşası konusunda sadece yerel deneyimleri kullanmamış ve aynı zamanda Batı Avrupa'nın gemicilik ve donanma deneyimini kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Bu bağlamda XVII. Yüzyılın başat deniz güçleri olan İngiltere ve Hollanda'nın deneyimleri göz önünde bulundurulmuştur (Zolotarev vd. 2003:61).

Riasanovsky'e göre, "modern Rus donanması Büyük Petro'nun eseri idi" (Riasanovsky vd.2016:239). Petro liderliğinde Rus deniz filosunun inşası üç önemli aşamada gerçekleşmiştir. Zolotarev, söz konusu aşamayı kronolojik şekilde ele almaktadır (Zolotarev vd. 2003:53) Birinci aşama (1688-1689) Pereslavl-Zalessky'de bir filonun inşasını ve deniz tatbikatlarını içermektedir. İkinci aşama (1693-1694) o zamanlar Rusya'daki tek deniz erişim noktası olan Arkhangelsk'e düzenlenen iki geziyle başlamıştır. Petro bu gezilerde Rusya'yı deniz gücüne dönüştürmesinin teorik altyapısını hazırlamıştır. Üçüncü aşama (1697-1698) Petro'nun Batı Avrupa'ya gerçekleştirdiği ziyaretleri esasında elde ettiği izlenimleri ve deneyimleri ihtiva etmekteydi. Bu ziyaretler Petro'nun düzenli bir donanmanın oluşturma yöntemine hem teorik hem de pratik anlamda önemli katkı sağlamıştır.

1697'de Hollanda'yı ziyaret eden I. Petro, gemicilik inşasıyla ilgili bilgiler toplamıştır. Pratik bilgileri Hollanda'da elde eden Rus çarı daha sonra ziyaret ettiği İngiltere'de gemicilikle ilgili teorik bilgilerin toplanmasına yönelmişti (Veselago, 1939:17). Petro, sağlam bir bilimsel temeli oluşturmak adına Londra'yı ziyaret etmiştir. 1698'de Deptford, Portsmouth ve Chatham'daki

en iyi İngiliz tersanelerinde gemicilikle ilgili temel ilkeleri araştırmış ve öğrenmiştir (Nikitin, 2011:134). Bu dönem itibarıyla, Rusya'daki aristokrat ailelerin temsilcilerinden oluşan 70 kişilik genç heyet büyükelçilikler aracılığıyla gemicilik eğitimi için Avrupa'ya gönderilmiştir. Bu kişilerin ardından 30 kişilik gönüllü heyet gemicilik inşası tekniklerini öğrenme amacıyla Avrupa'yı ziyaret etmişlerdir (Veselago, 1939:16). Söz konusu gönüllüler arasında Rus çarı I. Petro 'Petro Mihaylov' ismiyle bizatihi yer almıştır (Veselago, 1939).

Çar Petro ilk başlarda Kuzey Kutbunda bulunan Beyaz Deniz'de donanma inşasına yönelmiştir. Fakat coğrafi zorluklar meydana çıkınca Petro önceliği Karadeniz havzasına vermiştir. Diğer taraftan, XVII. Yüzyılda Avrupa kıtasına yön veren jeopolitik gelişmeleri dikkate alan Petro, Karadeniz bölgesinde donanma oluşturulmasını incelemiştir. Rusya'nın donanma ihtiyacı ve bu bağlamda Karadeniz'e erişim stratejisi Osmanlı İmparatorluğu ile yaşanan savaş durumunda (1686-1670) teşekkül etmekteydi. Bu çerçevede Osmanlı İmparatorluğu ile Karadeniz'de yaşanan rekabet, Azak Denizi'nde donanma inşa edilmesini öncelikli kılmıştır (Zolotarev vd. 2003:76). 1686'da Polonya ile yapılan anlaşmanın ardından Petro Karadeniz temelli bir politika izlemeye başlamıştır. Kırım'ı ele geçirme çabası başarısız olunca Ruslar Karadeniz'in güneyine yönelmişlerdir (Zhitkov, 1912:30).

22 Mayıs 1695'te "Ruslar ilk kez Türk gemileriyle Don ağzında karşılaşmışlardır. Frol Minayev'in kumandasındaki tekneler Türk gemilerine saldırmışlardır" (Şirokorad,2013:71). Kazak atamanı Minayev Rus deniz filosunun da Karadeniz'e ulaşmasıyla 12 Temmuz'da "Azak denizden kuşatma altına alınmıştır" (Şirokorad,2013). Petro'nun deniz gücü stratejisinde önemli bir yer tutan Azak seferi sonuç itibarıyla başarılı olmuş ve 18 Temmuz 1696 tarihinde Ruslar Azak'ı ele geçirmişlerdir (Zhitkov, 1912). Rusya Boyarlar Meclisi'nin 20 Ekim 1696'daki oturumunda "Azak'a Rusların iskânı ve bir filo kurulması" tartışmaya açılmıştır (Şirokorad,2013:73). 4 Kasım 1696'da ise filonun açılması kararlaştırılmıştır. Böylelikle, Osmanlı İmparatorluğu ile Karadeniz'de yaşanan bölgesel hegemonya mücadelesi Rus donanmasının oluşmasına ön ayak teşkil etmiştir. Fakat Karadeniz'in tamamına jeopolitik üstünlüğü hedefleyen 1711'deki başarısız Prut seferinden sonra, "Petro Baltık bölgesindeki kapsamlı sorunları çözmeye odaklanmıştır" (Belousov, 2016:4).

Petro'nun öncüllüğünde Kuzey topraklarında Petersburg'un inşası (1703) ve Baltıklarda birinci sınıf donanmanın teşekkülü Rusya'nın uluslararası ölçekte ehemmiyetli bir güç olmasına olanak sağlamıştır (Tarle, 2010:12). Bu bağlamda Karadeniz donanmasının oluşmasının ardından Rusya'nın temel amacı Baltık havzasında stratejik konum elde etmektir. Bu amaç doğrultusunda Rusya, Osmanlı İmparatorluğu'yla yaptığı barışın hemen ardından 19 Ağustos 1700 tarihinde Baltıkların egemen aktörü İsveç'e savaş ilan etmiştir (Veselago, 1939:20). İsveç'le yaşanan Kuzey Savaşı (Severnaya Voyna) (1700-1721) Petro'nun deniz stratejisinin olgunlaşmasına ve deniz gücü etkeninin Rus tarihinde ivme kazanmasına zemin hazırlamıştır.

Baltık Denizi'ne erişim sadece askeri perspektiften değil, aynı zamanda jeostratejik ve ekonomik çıkarımlar açısından önem arz etmekteydi (Zolotarev vd. 2003:88). Dolayısıyla, Baltıklar üzerinden Batı Avrupa'ya erişimin elde edilmesi Rusya'yı bu bölgede önemli bir aktör yapmaktaydı. Genel bağlamda Rusya, XVIII. yüzyılın başlarında hiçbir şekilde Baltık havzasına açık erişim konusunda iddialı bir tutuma sahip değildi.

Kuzey Savaşı'nın başlangıç aşamasında Çar Petro liderliğindeki Rusya, 1700'de Narva'da İsveç donanması karşısında hezimetle uğradı. Bu hezimet Rus ordusundaki reformların başlamasını tetiklemiş ve böylece Petro yeni bir askeri yapılanmanın temellerini atmıştır

(Anisimov, 2018:229). Narva muharebesi İsveçlilerin Ruslara karşı kazandığı ilk ve son savaş olarak tarihe geçmiştir (Bikov, 2009:14). Narva’da parlak bir zafer kazanan İsveç kralı XII. Karl, sarsılan düşmanla bir barış anlaşması imzalamak için hiçbir çaba sarf etmedi, aksine 1702’de Polonya-Litvanya Birliği’ne karşı yürüttüğü saldırgan politikalarla yeni bir düşman kazanmış oldu (Krotov, 2019:407). Polonya’yı işgal eden Karl, 1707’de tekrar Rusya’ya doğru hareket etti. 1707’de Rus ordusunun General Lewenhaupt’un birlikleri üzerinde kazandığı zafer savaşın stratejik seyrini değiştirdi (Anisimov,2018:233). 1708’de Petro, “İsveç takviye kuvvetlerini Lesniya köyü yakınlarında yenilgiye uğrattı” (Vernadsky, 2015:197).

1709’da kazanılan İsveçlilerin bozguna uğradığı Poltova zaferi ise Kuzey Savaşları açısından dönüm noktası oldu (Vernadsky, 2015:198). Poltova zaferi Rusya’nın uluslararası politikadaki konumunun iyileşmesine önemli bir katkı sağladı (Anisimov,2018:237). 1710’dan itibaren Ruslar Baltık bölgesinin Elblong, Pryanu, Keksgolm, Viborg gibi önemli kalelerine sahip olmaya başlamışlardır. Kısa sürede Riga ve Tallinn gibi büyük kentler Rusya’nın fiili egemenliğine girmiştir (Anisimov,2018). Poltova’da kazanılan askeri zafer İsveç’in Baltıklardaki jeopolitik üstünlüğünü sona erdirmiştir.

Petro, kısa bir süre zarfında Baltık Denizi’nde donanma inşa etmeyi başarmıştı. 1704’de Kronşdat’taki askeri üs daha gelişmiş gemilerle donatılmıştı (Anisimov, 2018). 1703-1709 yılları arasında “Neva ve Volga nehirlerini bağlayan bir kanal” inşa edilmiştir (Riasanovsky vd. 2016). Söz konusu reformlar neticesinde 1714’de Rus donanması tarihteki ilk büyük zaferini Gangut’ta İsveç’e karşı kazanmıştır (Anisimov, 2018). Kuzey Savaşı, Kuzey ve Doğu Avrupa’daki güç dengesini önemli ölçüde değiştirmiştir. Uluslararası sistem bağlamında Baltık bölgesinin en güçlü aktörü olarak İsveç’in konumunu Rusya ele geçirmiştir (Krotov, 2019:396-397). Öncelikle donanma ve Baltık havzasında etkinlik, daha sonra Karadeniz’de bölgesel hegemonya sağlanmaya çalışılmıştır. Öncelikli olarak Çar Petro, Kuzey Savaşı’nda “İsveçlileri yenip Rusya’nın Baltık kıyısındaki limanlarını güvenceye alarak temel hedeflerine ulaşmayı” başarmıştır (Burbank vd. 2018:208). Hosking, söz konusu başarının “Rusya’yı kaçınılmaz olarak Avrupa diplomasisine ve 1720’lerden itibaren ise askeri rekabetin içine dâhil ettiğini” vurgulamaktadır (Hosking,2013:266).

30 Ağustos 1721’de Finlandiya’nın Niştat şehrinde Kuzey Savaşı’nı sona erdiren barış antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma şartlarına göre Livonya bölgesi (Riga dâhil), Estland (Revel ve Narva), Kareliya yarımadasının bir kısmı ve İngermanland Rusya’ya devredilmiştir (Rusya Elektronik Başkanlık Arşivi). 22 Ekim 1721’de Petro, Senato ve Kutsal Sinod’dan “Anavatanın babası, tüm Rusya’nın İmparatoru” unvanını elde etti ve böylece Rusya İmparatorluğu’nun temeli atıldı (Rusya Elektronik Başkanlık Arşivi). Petro’nun reformları ve askeri düzenlemeleri sonucunda Rusya, Baltık gücü olarak kendi gelişim dinamiğini şekillendirdi. Aynı zamanda eskiden Kievan Rusya’nın parçası olan Ukrayna ve Belarus toprakları Rusya İmparatorluğu’na katılmış oldu (Kolosov vd. 2001:141).

3. Rusya’nın Deniz Gücü Stratejisinde Akdeniz’in Önemi: Tarihsel Arka Plan

Rusya’nın Akdeniz havzasına olan ilgisi XVIII. yüzyıldan itibaren dikkat çekici bir şekilde artmaya başlamıştır. Çariçe II. Katerina, Çar Petro’nun düşüncelerini geliştirerek Rusya’nın Balkan siyasetini hem kıtasal hem de Akdeniz’deki politikalarla ilişkilendirmiştir (Smilyanskiy vd. 2011:6). 1769’da Çariçe II. Katerina tarafından Akdeniz’e ilk Rus seferi düzenlenmiş ve ardından Rus donanmasının dört filosu 1774’e kadar bölgeyi ziyaret etmiştir (Malysheva, 2015). II. Katerina döneminde Rusya’nın güney istikametindeki dış politikası Kırım’ı ele geçirmeyi ve Güney Rusya sınırlarındaki topraklara Kırım Tatarlarının akınlarını önlemeyi ihtiva

etmekteydi (Smilyanskiy vd. 2011). Dolayısıyla, Rusya'nın güney topraklarındaki güvenlik endişelerini gidermek birincil bir amaç olarak belirlenmekteydi.

Deniz stratejisi açısından bakıldığında ise Karadeniz boyunca Avrupa'ya "pencere açmak" ve Azak-Karadeniz havzasında ulaşım perspektifinden uygun koşulları oluşturmak öncelikliydi (Smilyanskiy vd. 2011). Rusya, verimli ve ılıman iklime sahip bu topraklarda "ticaret yapabileceğini ve deniz gücünü boğazlar yoluyla Akdeniz'e sürebileceğini" keşfetti (Hosking, 2019:269). Karadeniz'den Akdeniz'e ulaşım Rusya'yı "donmuş denizler arasında, kara coğrafyasının içine sıkışmış jeopolitik konumundan kurtaracaktı ve zenginlik vadeden Levant ticaretine dâhil olmasını" sağlayacaktı (Hosking, 2019). Bu bağlamda uzun vadede siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan Akdeniz'e erişme sorunu ve stratejisi Rus yöneticilerinin temel amaçlarından biriydi (Smilyanskiy vd. 2011).

Sadece maddi çıkarlar değil, aynı zamanda teolojik-manevi motivasyon da Rus stratejisinin bir parçasıydı. Slavlar ve Yunanlılarla dinsel bağlara yapılan vurgular Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Balkanlar'da ve Akdeniz'de Rusya yanlısı bir ortamın oluşturulmasını öngörmekteydi (Smilyanskiy vd. 2011). Rusya'nın çıkarları, karada (Balkanlar) ve denizlerde (Karadeniz, Akdeniz) Slavlar ve Yunanlılarla işbirliği mekanizmalarının oluşturulmasıyla bağlantılıydı (Malysheva, 2015). 1763'den başlayarak "Osmanlı İmparatorluğu'nu dört bir yandan sıkıştırma düşüncesi" Çariçe Katerina'nın kafasını bir hayli meşgul etmekteydi (Şirokorad,2013). Korshunova, "Rus – Osmanlı Savaşı'nda (1768-1774) kazanılan parlak zaferin ve savaş sonunda imzalanan Küçük Kaynarca antlaşmasının Karadeniz'de güçler dengesini büyük ölçüde değiştirdiğine ve Rusya açısından muazzam fırsatlar oluşturduğuna" işaret etmektedir (Korshunova,2003:63). Rus-Osmanlı Savaşı'nda (1768-1774) Rusya İngiltere'nin de desteğini arkasına almıştı. Bu savaşta İngiltere Rusya'nın oldukça güvenilir müttefikiydi. Paris ve Madrid'deki İngiliz Büyükelçileri resmi olarak Rusların Akdeniz'e girmesine izin vermeyi reddetmeyi İngiltere'ye karşı düşmanca bir eylem olarak görmekteydiler (Şirokorad,2008:17). Rus filolarının Akdeniz'e geçişi sırasında İngiliz filusunun önemli bir bölümü Fransa ve İspanya'da yoğunlaştı. İngiltere, Rus gemilerine kendi üslerini ve gemilerin onarımı için limanlarını açmıştır (Şirokorad,2008). Bu koşullar altında 1768-1774 savaşı esnasında Rusya sıcak denizlere inme stratejisini önemli bir ölçüde ilerletmiştir. Çariçe'nin deniz stratejisi Osmanlı İmparatorluğu'nun karasal hâkimiyetini ve toprak egemenliğini de tehdit etmekteydi.

II. Katerina 10 Eylül 1782'de Avusturya İmparatoru II. Joseph'e yazdığı mektupta Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa topraklarının paylaşılmasından bahsetmekteydi (Vinogradov,1998:57). Rus tarih yazımında bu mektup daha çok "Yunan sorunu" şeklinde değerlendirilmektedir (Vinogradov,1998). Kuşkusuz, söz konusu mektup Rusya'nın Balkanlar'da ve Akdeniz'de yayımlı politikalarının açık bir tezahürüydü. Çariçe'nin geliştirdiği ve Avusturya'nın da desteklediği "Yunan sorunu" çıkışı teolojik sloganlardan beslenen fakat daha çok Rusya'nın Balkanlar ve Akdeniz'de rasyonel çıkarlarının sağlanmasıydı. Bu çerçevede II. Katerina'nın Balkan halklarına yönelik iddialı sloganlarının pratik bir amacı vardı. Bu amaç Balkanlar'da Rusya'nın güney sınırlarının güvenliğini sağlayacak tampon bölgenin oluşturulmasını öngörüyordu (Korshunova,2003). II. Katerina ve çevresi Rus düzenli deniz kuvvetlerinin desteği olmadan Yunanistan ve Balkanlar'daki herhangi bir ayaklanmanın yenilgiye mahkûm olduğunu anlamaktaydılar (Şirokorad,2008). Bu nedenle Rus gemilerinin daha önce hiç yelken açmadığı Doğu Akdeniz'e filo göndermek için cesur bir karar alındı (Şirokorad,2008).

Akdeniz havzası antik dönemde ve kısmen Orta Çağ'da dünya uygarlığının merkeziydi. Fakat XVIII. yüzyılda Avrupalı devletlerin jeopolitik odaklı sömürge mücadeleleri Akdeniz'den denizaşırı bölgelere taşınmaya başladı. Avrupa'daki siyasal çekişmeler daha çok Orta Avrupa'da yoğunlaştı. Bu nedenle Akdeniz daha önceki yüzyıllarda sahip olduğu siyasi ve jeopolitik önemini kısmen kaybetti (Smilyanskiy vd. 2011.) Bu durum Rusya'nın deniz stratejisi açısından oldukça elverişli bir zemin meydana getirmekteydi. Çariçe'nin siyasi içgüdüğü, Rusya'nın Akdeniz'deki ticaretinin geliştirmesini ve Rusya'nın bölgedeki siyasi varlığının öne çıkarılmasını ortaya koymaktaydı (Smilyanskiy vd. 2011). 1770'de Çeşme deniz savaşında Rus donanmasının elde ettiği başarı Çariçe'ye hayallerini gerçekleştirme olanağı tanımıştır (Smilyanskaya,2014:3). Rusya Ege'nin 20 adasında "Rus takımadaları knezliği" ilan etmiştir. Aynı zamanda Levant'ta deniz ulaşımının kontrolünü sağlamış ve Beyrut'u ele geçirmiştir (Smilyanskaya,2014). Çeşme deniz savaşı sonrası Rusya, Akdeniz'deki Arap yöneticilerle ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır (Smilyanskaya,2014). Fakat bu başarılarla rağmen, söz konusu dönemde Rusya Akdeniz'de daimi bir askeri üs kuramamıştır (Smilyanskaya,2014).

II. Katerina'nın deniz stratejisinin kurumsallaşması Çar I. Aleksandr döneminde (1801-1825) hayata geçirilmiştir. I. Aleksandr Rus devlet yönetimine Batı Avrupa'dakine benzer bir şekilde "bakanlıklar sistemini" getirmeyi kararlaştırdı (Rusya Askeri-Deniz Devlet Arşivi). 8 Eylül 1802'de I. Aleksandr'ın kararıyla Deniz Kuvvetleri Bakanlığı da dâhil olmak üzere 8 bakanlık kuruldu (Rusya Askeri-Deniz Devlet Arşivi). Amiral Nikolay Semenoviç Mordvinov ilk Deniz Kuvvetleri Bakanı oldu (Rusya Askeri-Deniz Devlet Arşivi). I. Aleksandr döneminde dış politikada Baltık Denizi, Azak ve Karadeniz limanları yoluyla ticaretin himayesine ve korunmasına özel önem verildi. II. Katerina zamanında Karadeniz havzasında ele geçirilmiş topraklarda istikrarın sağlanması amaçlandı. (Grubov,2013:58).

I. Aleksandr'ın Çarlığı döneminde Rusya'nın Balkan siyaseti daha da belirginleşti. Çariçe Katerina döneminden itibaren Akdeniz stratejisinin önemli bir parçası olan Balkanlarda Rusya'nın konumu biraz daha güçlendi. Rusya, Balkanlardaki Slav halkların hamisi ve koruyucusu olarak davranmaya başladı. (Grubov,2013) Bu eğilim Çarlık Rusya'sının XIX. yüzyılda geliştirdiği Akdeniz siyasetinin temel yönünü oluşturmuştur. Çariçe II. Katerina ve halefleri Akdeniz siyasetini Balkan coğrafyasındaki jeopolitik gelişmelerin ve sosyo-ekonomik olayların seyrine göre şekillendirmişlerdir.

Rusya İmparatorluğu'nun Baltık Denizi ve Karadeniz'de elde ettiği başarılar Akdeniz'de çok boyutlu bir deniz stratejisinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Söz konusu stratejik süreklilik Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminde de devam ettirilmiştir. Soğuk Savaş sırasında Akdeniz bölgesi Batı ile SSCB arasındaki stratejik rekabetin önemli alanlarından biriydi (Malysheva,2015). Malysheva, Akdeniz'deki stratejik hedeflerin Rus İmparatorluğu, SSCB ve Rusya Federasyonu (RF) döneminde değişen koşullara rağmen uyumlu olmasının ve süreklilik ihtiva etmesinin "şaşırtıcı olduğuna" dikkat çekmektedir (Malysheva,2015). Gerçekten de Rusya'nın deniz doktrini ve deniz gücü olma arzusu tarihsel olarak her dönemde aynıydı ve bu çerçevede stratejik bir bütünlüğe sahipti.

Soğuk Savaş yıllarında SSCB'nin Akdeniz stratejisi ideolojik dayanışma kavramı perspektifinden şekillenmekteydi. SSCB, tarihlerinin farklı dönemlerinde sosyalist ideolojiyi ve eğilimi paylaşan bir dizi Akdeniz ve Orta Doğu ülkeleriyle askeri işbirliğine girmiştir (Malysheva,2015). 1960'lardan itibaren SSCB deniz stratejisinin uygulanmasına yönelik yeni bir strateji benimsedi. Söz konusu strateji dünyanın önemli bölgelerinde Sovyetlerin stratejik, operasyonel ve ekonomik çıkarlarını sağlamayı önelemekteydi (İrhin vd. 2018:63). Akdeniz

havzası bu çıkarların keşiştiği jeopolitik alana dönüştü. Bu kapsamda 1967’de Rus donanma tarihinde ilk kez deniz kuvvetlerinin 5. Filosu operasyonel yetkiyle donatıldı (İrhin vd. 2018).

5. Filonun temel görevi ABD’nin 6. Filosunda karşı koymaktı. 5. Filonun gemileri Mısır (İskenderiye, Port Sait, Matruh), Suriye (Lazkiye, Tartus), Yugoslavya, Cezayir ve Tunus limanlarında bulunuyordu (İrhin vd. 2018). 1977’de SSCB 5. filonun ana üssünü Mısır’ın dış politikada Batı’ya yönelmesi nedeniyle, Mısır limanlarından Suriye’nin Tartus limanına taşımak zorunda kalmıştır. Tartus limanı 1971’den itibaren Sovyet donanması tarafından onarım merkezi olarak kullanılmaktaydı (Malysheva,2015). Savaş dışı dönemlerde SSCB’nin Akdeniz filosu caydırıcı özelliği bulunan üç ila beş nükleer denizaltıdan oluşmaktaydı. Olası çatışma riskinde Baltık, Kuzey ve Karadeniz filolarından elde ettiği takviyeyle güçlendirilmekteydi (İrhin vd. 2018).

Soğuk Savaş sonrası Rusya, dünyanın geri kalan denizlerinde olduğu gibi Akdeniz’deki varlığını en aza indirdi. SSCB’nin dağılması uluslararası ve bölgesel dinamikleri derinden etkiledi. 31 Aralık 1992’de Akdeniz askeri filosu lağvedildi. RF, lojistik açıdan önemli olan Tartus limanını ise bırakmadı (Malysheva,2015). Bu liman uzun süre RF’nun uzak bölgelerdeki tek askeri üssü olma özelliği taşımıştır (Malysheva,2015). Jeopolitik açıdan bakıldığında SSCB’nin dağılmasının ardından RF, Akdeniz bölgesindeki özne olma durumunu ve işlevini kaybetmiştir (İrhin vd. 2018).

4. Soğuk Savaş Sonrası Rusya Federasyonu’nun Deniz Doktrinlerinin ve Stratejik Belgelerinin Temel Çıktıları

17 Ocak 1997’de RF Devlet Başkanı Boris Yeltsin tarafından ileri sürülen konsept esasında 10 Ağustos 1998’de 919 sayılı RF Hükümet Kararnamesiyle federal hedeflerden biri olan “Dünya Okyanusu” programı onaylanmıştır (Moskovenko,2019). Yeltsin, 1995’ten itibaren RF’nun denizlerde ve okyanuslardaki çıkarlarının korunmasına yönelik teklifler sunmaya başlamıştı (Moskovenko,2019). Yeltsin yönetiminin deniz stratejisinin olgunlaşması istikametinde faaliyetleri hem jeopolitik içeriğe hem de yasal-hukuki altyapıya önemli katkılar sağlamıştır (Moskovenko,2019).

4 Mart 2000’de RF Devlet Başkanı Vladimir Putin’in kararıyla “Rusya Federasyonu’nun 2010 yılına kadarki denizcilik faaliyetleri alanındaki politikalarının temelleri” belgesi onaylanmıştır. Söz konusu belge askeri bir nitelik taşımamaktaydı. Daha çok RF’nun Soğuk Savaş sonrası denizcilik politikalarının genel çerçevesi belirlenmiştir (Patirev,2001). Bu belge 27 Mayıs 2000’de RF Devlet Başkanı tarafından onaylanan RF askeri doktrinine ve savunma alanındaki federal yasaya zemin hazırlamıştır (Patirev,2001). “Rusya Federasyonu’nun 2020 Dönemine kadarki Deniz Doktrini” isimli belgede Akdeniz’e yönelik aşağıdaki iki temel husus ön plana çıkmaktaydı (Kanunlar, Kurallar ve Rusya Federasyonu’nun Düzenleyici Yasa Belgeleri,2001):

- Akdeniz’de askeri-siyasi istikrarın sağlanması ve iyi komşuluk bölgesine dönüştürülmesi yönünde amaçların belirlenmesi;
- Bölgede RF’nun yeterli düzeye ulaşacak askeri varlığının sağlanması ve bu istikamette adımların atılması

27 Temmuz 2001’de kabul edilen deniz doktrini ise temel denizcilik politikasına yön veren stratejik belge niteliği taşımaktaydı. Bu belge 2020 yılına kadarki deniz stratejisini belirlemek için tasarlanmıştır (Hrolenko,2015).

2007'den itibaren Rus filosu Akdeniz dâhil olmak üzere dünya okyanusunun çeşitli bölgelerinde varlığını hissettirmeye başlamıştır (Malysheva,2015). 2007'de Rus donanma Amirali Masorin, Sivastopol'daki konuşmasında Rus filusunun Akdeniz'de kalıcı olması gerektiğini deklare etmiştir (Malysheva,2015). 2014'ten itibaren Ukrayna ve Suriye sorunlarının oluşturduğu jeopolitik etkenler RF ve NATO arasındaki çatışma riskini artırmıştır. NATO'nun Rus kıyılarındaki askeri varlığı yeni bir deniz stratejisinin gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır. Bu çerçevede 26 Mayıs 2015'te RF'nun deniz stratejisi revize edilmiş ve güncellenmiştir.

2015'te kabul edilen yeni strateji RF'nun uzun vadeli politikalarını yansıtan bir deniz doktrini formasyonunu ortaya koymaktaydı. 2015 deniz doktrini genel askeri doktrininden bağımsız bir deniz stratejisinin temellerini jeopolitik anlamda ele alan perspektife sahipti. Söz konusu doktrin özünü Kırım'daki Karadeniz filusunun altyapısının geliştirilmesi oluşturmaktaydı. Doktrin aynı zamanda "Kuzey filusunun deniz ve okyanus sınırlarında güvenliği sağlamadaki kilit rolüne" dikkat çekmekteydi (Ria Novosti,2015).

RF Devlet Başkanı Putin, Baltiysk'te "Sovyetler Birliği Amirali Gorshkov" filusunun güvertesinde gerçekleştirilen toplantıda Başbakan Yardımcısı Dmitri Rogozin'in deniz doktrininde yapılması gereken değişikliklerin ve bu yöndeki hususların yer aldığı raporunu dinlenmiştir. Toplantıya RF Savunma Bakanı Sergey Şoygu, Donanma Başkomutanı Viktor Chirkov ve Batı Askeri Bölge Komutanı Anatoli Sidorov da katılmıştır (Vesti, 2015). Bu hususlar çerçevesinde her yıl Temmuz ayının son pazar günü kutlanan Rusya Donanma Günü'nde (Den Voenno-Morskogo Flota) Devlet Başkanı Putin tarafından yeni bir stratejik belge onaylanmıştır. Rogozin, yeni doktrini benimsenin nedenlerini "uluslararası politikadaki değişikliklere ve Rusya'nın büyük bir deniz gücü olarak güçlenmesi gereksinimi" perspektifinden ele alındığının altını çizmiştir (Ria Novosti,2015). Bu bağlamda deniz doktrini Soğuk Savaş sonrası kabul edilen en somut ve kapsamlı deniz stratejisi olma özelliği taşımaktaydı.

Rogozin, yeni doktrinde iki temel yöne vurgu yapıldığını belirtmiştir. Bu bağlamda RF'nun yeni deniz doktrini Arktik ve Atlantik bölgelerindeki politik değişikliklere uygun şekillenmekteydi (Ria Novosti,2015). Atlantik istikametindeki politik değişimler "Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) RF sınırlarındaki aktif faaliyetlerinin artmasıyla" ilişkilendirilmekteydi (Ria Novosti,2015). RF'nun bu faaliyetlere cevap verme hakkına vurgu yapılmaktaydı. İkinci yön ise Kırım ve Sivastopol'un RF tarafından ilhak edilmesiyle birlikte yeni bir jeopolitik gerçekliğin ortaya çıkmasıyla ön plana çıkmaktaydı. RF'nun bu bölgedeki ekonomik faaliyetlerinin ve çıkarlarının sağlanması temel öncelikti (Ria Novosti,2015). Doktrinde Arktik bölgesine yönelik politikalar ve bu bölgede RF'nun askeri-deniz potansiyelinin artırılması bir başka öncelikli konuydu (Kremlin,2015). Doktrin, RF'nun gemi yapımı ve deniz teknolojisi alanında teknolojik bağımsızlığını sağlama görevini de belirlemekteydi. Bu görev uzun vadede çözülmesi gereken acil konuların başında gelmekteydi (Ria Novosti,2015).

Yeni doktrinde Rus donanmasının Akdeniz'deki varlığının restorasyonuna özel bir önem verilmekteydi (Ria Novosti,2015). Daha önceki yıllarda Akdeniz havzası stratejik Baltık, Karadeniz, Arktik ve Hazar bölgelerine kıyasla daha taktiksel bir konumdaydı. Akdeniz'de askeri ve politik istikrara ve iyi komşuluk ilişkilerine vurgu yapılmaktaydı. RF'nun bölgede askeri varlığının artırılması bir başka öne çıkan meseleydi. Kırım ve Krasnodar limanlarıyla Akdeniz arasında kruvaziyer gemiciliğinin geliştirilmesi hususu dikkat merkezindeydi (Krulov

vd. 2020:32). Dolayısıyla, 2015'te onaylanan deniz doktrini daha önceki girişimlerden ve projeksiyonlardan jeopolitik içeriğiyle farklılaşmaktaydı. Suriye'deki politik istikrarsızlık ve Akdeniz'de oluşmaya başlayan yeni güç dengeleri bu doktrinde hesaba katılmaktaydı. 2015 deniz doktrini Soğuk Savaş sonrası gerçek anlamda deniz stratejisinin ve gücünün pekiştirilmesi istikametindeki en kapsamlı ve düzenleyici belge olma özelliğini ihtiva etmekteydi. Rusya Güvenlik Konseyi Sekreter Yardımcısı Popov'a göre "2015'te RF Devlet Başkanı tarafından onaylanan deniz doktrinindeki meseleler geçerliliğini ve güncelliğini korumaya devam etmektedir."(Popov,2020).

Mamafih, 2017'de Putin tarafından "Rusya Federasyonu'nun 2030 yılına kadar Denizcilik Faaliyetleri Alanında Devlet Politikasının Temelleri" başlıklı yeni bir stratejik belge ilan edilmiştir. Söz konusu belge daha savunmacı ve statükocu bir karaktere sahipti. Yeni stratejik belgede "başta ABD ve müttefikleri olmak üzere bir dizi devletin dünya okyanuslarına hâkim olma arzusu RF'nun güvenliğine yönelik temel tehdit olarak" algılanmıştır (Nikolskiy,2017). Bu bağlamda "diğer donanmaların Rus donanması üzerinde tahakküm kurma girişimlerine izin verilmeyeceği ve askeri kabiliyetleri açısından dünyada ikinci sırada yer alan Rus donanmasının dünyadaki konumunun pekiştirileceği" ifade edilmiştir (Nikolskiy,2017). Soğuk Savaş sonrası ABD öncülüğünde deniz tatbikatları sayısı artırılmıştı. Bu durum Soğuk Savaş sonrası ABD politikalarının en belirgin özelliklerinden biriydi. ABD, bu tür tatbikatları RF kıyılarında giderek fazla yapmaya başlamıştır. RF, bu tatbikatlara yanıt olarak Atlantik Okyanusu, Baltık, Karadeniz ve Azak Denizleri ve aynı zamanda Akdeniz'de yeterli bir deniz varlığı sağlamak mecburiyetinde kalmıştır (Krilova,2018:55).

5. Rusya Federasyonu'nun Doğu Akdeniz Stratejisinin Temel Yönleri

RF'nun Doğu Akdeniz stratejisini jeopolitik, enerji–ekonomik ve uluslararası ilişkilerin değişen yapısı çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Doğu Akdeniz, jeopolitik açıdan 2015'ten sonra Rus deniz gücünün stratejik boyutta kendini yeniden gösterdiği bir bölgedir. Rus deniz gücünün Akdeniz'de elde ettiği stratejik başarılar enerji güvenliği ve ekonomik çıkarların konsolide edilmesine yardımcı olmuştur. Aynı zamanda uluslararası politikadaki güç dengesinin ölçülmesi perspektifinden ve bu perspektifin RF'nun konumuna etkisi de göz ardı edilmemelidir. Doğu Akdeniz bölgesine yönelik politikalar RF'nun uluslararası arenada statüsünü yükseltmiştir (Triana,2017:2).

Esasında 2011'de Suriye'de çıkan savaş, Akdeniz'deki Rus varlığının restorasyonu için uygun koşulları oluşturmuştu (Kruev vd. 2020). Suriye'de meydana çıkan yeni jeopolitik durum Rusya açısından birçok fırsatı beraberinde getirmiştir. Bu fırsatlar ekonomik, siyasi, ulaşım ve uluslararası güçler dengesinin oluşması bağlamında yeni jeopolitik gerçekliğe işaret etmekteydi. Uzun süre Akdeniz coğrafyasında Rusya'nın ortağı olan Kaddafi rejiminin düşürülmesi sonucunda, Ruslar Libya'da daha önce yaptığı silah anlaşmalarından 4 milyar dolar kaybetmişti (Malysheva,2015). Libya'daki gelişmelerin ardından Suriye'de de aynı senaryonun tekrarlanmaması Rus ulusal çıkarları açısından oldukça önem kazandı. Malysheva, RF'nun Suriye'deki stratejik çıkarlarını siyasi, ekonomik, insani, askeri ve uluslararası politikalar açısından aşağıdaki şekilde sıralamaktadır (Malysheva,2015):

- Siyasi açıdan bakıldığında Suriye RF'nun Orta Doğu'da geleneksel müttefikiydi. Bu kapsamda Moskova bölgesel politikalarını icra etmek için Şam'a genellikle güveniyordu;
- Ekonomik çıkarlar açısından Suriye Rus ürünleri açısından önemli bir pazardı. Suriye'de iç savaşın patlak vermesinden önce, RF altyapı projelerine destek sağlamıştı.

Rus şirketleri 2009'dan başlayarak Suriye'ye 20 milyar doların üzerinde yatırım yapmıştı;

- İnsani açıdan bakıldığında Suriye'de yaklaşık 100 bin Rus vatandaşı yaşamaktaydı ve buna ek olarak laik Suriye rejimi Hristiyanların din özgürlüğünü garanti altına almıştır;

- Askeri açıdan Tartus'taki Rus donanmasının varlığı önemliydi. Aynı zamanda Suriye uzun yıllar Rus silahlarının alıcısıydı. Suriye'nin silah ithalatında RF'nun payı %78 gibi rakama ulaşmıştı;

- Son olarak uluslararası politika perspektifinden RF, Suriye rejimine DAES terör örgütüyle mücadelede destek vermektedir.

SSCB-Suriye ittifakı Soğuk Savaş yıllarında inşa edilmişti. 1956'da SSCB ve Suriye arasında askeri alanda işbirliği başlamıştır. 1971'den itibaren ise stratejik Tartus limanı SSCB'ye tahsis edilmiştir. SSCB'nin dağılmasının ardından Tartus limanı RF'nun kontrolünde kalmıştır. Suriye, Soğuk Savaş sonrası Rusya'nın SSCB döneminde elde ettiği jeopolitik pozisyonlarını koruduğu Orta Doğu ülkelerinden biri olmuştur (Trenin,2014). Trenin'e göre Suriye, Rusya'nın jeopolitik ideallerinin merkezinde yer almaktadır (Trenin,2014). Suriye savaşının başlangıcında Rus donanmasının Tartus'ta küçük bir lojistik merkezi vardı. Bu merkez mütevazı boyutlarda olsa da RF'nun Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'daki jeopolitik rolünün güçlendirilmesi istikametinde önemli bir yer tutmaktaydı (Trenin,2014). SSCB, Suriye stratejisini "önce politika, sonra ekonomi" ilkesi doğrultusunda oluşturmaya çalışmıştır. RF ise "önce ekonomi, sonra jeopolitik" ilkesiyle daha pragmatik yaklaşım sergilemektedir (Schmulin,2016:25).

Suriye'deki gelişmelere ve stratejik önceliklere bağlı olarak Rus donanması Akdeniz'deki filosunu kademeli bir şekilde büyötmeye başladı (Malysheva,2015). Savunma Bakanı Şoygu, Şubat 2013'te Karadeniz filosuna yaptığı ziyarette Akdeniz'den kaynaklanan Rus ulusal çıkarlarına yönelik tehditlere ve Arap Baharı sürecinin bölgenin önemini artırdığına işaret etmiştir (Malysheva,2015). Şoygu, 11 Mart 2013'te Rus Savunma Bakanlığı ve Savunma Sanayisi merkez komutanlarıyla yaptığı toplantıda "Akdeniz'de kalıcı bir deniz görev gücünün oluşturulmasının kararlaştırıldığını" beyan etti (Litovkin,2013). Bu çerçevede Kuzey, Baltık ve Karadeniz filoları Marmara Denizi'nden ve Çanakkale boğazından defalarca geçiş yapmışlardır. Havada ve denizde 60'tan fazla füze ve topçu tatbikatı gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda Rus donanması Malta, Yunanistan ve Suriye limanlarını akaryakıt, su ve gıda takviyesi için kullanmıştır (Litovkin,2013). 2013'ten sonra Rus donanmasının Akdeniz'deki faaliyetlerini sadece Suriye sorunu perspektifinden değerlendirmek mümkün değildir. Rus gemilerinin Akdeniz'deki varlığı RF'nun dünya okyanuslarına iddialı geri dönüşü açısından ele alınmalıdır (Kruev vd. 2020). Bu geri dönüşün uluslararası politikadaki değişimlerle doğrudan bağlantısı vardı (Kruev vd. 2020).

Mart 2014'te Kırım'ın RF tarafından ilhak edilmesiyle birlikte, Karadeniz'de ve genel anlamda Rus deniz stratejisinde yeni jeopolitik koşullar meydana gelmiştir. İlhak sonrası Kırım yarımadası yeniden RF'nun güneydeki stratejik ileri karakolu konumuna ulaşmıştır (Kruev vd. 2020).

Coğrafi anlamda büyük bir stratejik alanı içeren Kırım Yarımadası, Karadeniz boğazlarına İstanbul ve Akdeniz arasındaki iletişimi koordine eden bir stratejik öneme sahiptir. Yarımada, aynı zamanda Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu arasındaki iletişimi sağlamaktadır (Kruev vd,2020). Kırım yarımadası Akdeniz'den gelecek tehditlere karşı füze savunma sistemlerini konuşlandırmaya oldukça uygundur (Kruev vd,2020). Kırım üzerindeki hâkimiyet bir yandan

her zaman dostane olmayan ülkelerin Karadeniz bölgesine erişimine kısıtlama oluştururken, diğer yandan ise stratejik öneme sahip Akdeniz bölgesine yaklaşmayı kolaylaştırmayı mümkün kılmıştır (Malysheva,2015). Güvenlik bağlamında ise Kırım topraklarındaki stratejik açıdan uygun bağlantı noktaları (Sivastopol, Feodosiya, Kerç) aracılığıyla Karadeniz-Azak bölgesini ve ayrıca Karadeniz-Akdeniz hattını kontrol etmeye olanak sağlanmaktadır (Krulev vd. 2020).

2014'ten sonra RF ve Batı arasında ilişkiler Suriye sorununun çözümüne dair farklı yaklaşımlar nedeniyle ve özellikle Moskova'nın Kırım referandumun sonuçlarının kabul etmesinden sonra ciddi şekilde kötüleşmiştir (Malysheva,2015). Bu süreçte Karadeniz boğazlarını kontrol eden ve Avrupa-Asya arasında bir tür köprü olan Türkiye ile ilişkiler güçlendirilmiştir. Malysheva'ya göre, Türkiye ile ilişkilerin güçlendirilmesi RF'na kendi ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirmesine ek fırsatlar sunmuştur. Bu çerçevede RF, Türkiye ile ilişkilere özel önem atfetmiştir (Malysheva,2015).

30 Eylül 2015'te Kremlin yönetiminden Sergey İvanov, Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın Moskova'dan askeri yardım istediğini duyurdu. Putin, RF Silahlı Kuvvetlerinin sınır ötesinde kullanımına ilişkin kararın kabul edilmesi için Federasyon Konseyi'ne bir teklif sundu. Federasyon Konseyi, Putin'in teklifini oybirliğiyle desteklemiştir (Vakhshiteh,2018). Vakhshiteh'e göre, RF'nun Suriye'deki askeri operasyonu muhalefeti Cenevre'de barış masasına oturmaya zorlamıştır (Vakhshiteh,2018:38) 22 Şubat 2016'da RF ve ABD, Suriye'de hükümet güçleri ve silahlı muhalefet grupları arasında ateşkes varıldığını ilan etmişlerdir. Ateşkesin yürürlüğe girmesinden sonra RF, kademeli olarak Suriye'deki askeri varlığını azaltmaya başlamıştır (Vakhshiteh,2018).

18 Ocak 2017'de RF ve Suriye rejimi Tartus'taki Rus donanmasını genişletmek ve modernize etmek için bir anlaşma imzalamışlardır. Anlaşmaya göre, Rus donanması Tartus limanında 11 gemi konuşlandırabilecekti (Vakhshiteh,2018). İki ülke arasında Hmeymim üssüne Rus hava gücünün konuşlandırılması hakkında protokol imzalanmıştır. Suriye topraklarında birleşik bir entegre hava savunma sistemi oluşturulmuştur (Vakhshiteh,2018).

RF'nun enerji politikaları açısından da Akdeniz bölgesi oldukça ehemmiyetlidir. 2011'de Kıbrıs sahasında büyük bir doğal gaz alanı keşfedilmiştir. Söz konusu alanın 200 milyar metreküp kaynağa sahip olduğu tahmin edilmektedir (Krulev vd,2020). RF'nun Akdeniz stratejisinin temelini oluşturan Suriye coğrafyası, Yunanistan ve İtalya'nın büyük petrol ve doğal gaz merkezlerine veya Afrika pazarlarına enerji ihracatının sağlanması bağlamında uzun bir kıyıya sahiptir (Korobkova,2020). Savaş öncesi Suriye 2,5 milyar varil kanıtlanmış rezervinden günde yaklaşık olarak 400.000 varil ham petrol üretmekteydi. Bu çerçevede uluslararası piyasada önemli bir petrol ve doğal gaz üreticisi olarak öne çıkmaktaydı (Korobkova,2020). Suriye sorunu enerji jeopolitiği ve bileşenleri perspektifinden ele alındığında, küresel düzeydeki başlıca jeopolitik oyuncuların ve Orta Doğu'daki birçok aktörün Suriye üzerindeki hesaplarını anlamak mümkündür (Valiahmedova,2016:89).

Güncel koşullarda Suriye'nin petrol zengini bölgelerin bir kısmı Esad rejiminin kontrolü dışındadır. Suriye rejimi, Humus'ta ve kıyı kenti Baniyas'taki petrol rafinelerini kontrol etmektedir (Katona vd. 2019:22). Suriye özellikle 2015'ten sonra "RF'nun jeopolitik manevralarının bir parçası olarak maruz kaldığı maliyetlerin bir kısmını telafi etmek için Kremlin tarafından kullanılacak petrol ve doğal gaz kaynaklarına" sahiptir (Korobkova,2020). RF Enerji Bakanlığı Sözcüsü Abramov, "Suriye'deki zor koşullara rağmen, petrol, doğal gaz ve enerji sektörlerinin yeniden inşa etmeye devam edileceğini" söylemiştir (Ria Novosti,2018).

Suriye sorunu, RF'nun küresel ölçekte jeopolitik izolasyondan çıkmasına ve bölgedeki etkisini artırmasına yardımcı olmuştur. RF, söz konusu sorunda uzay, deniz, özel ve askeri polis kuvvetlerinin potansiyelini aynı anda kullanmıştır (Vakhshiteh,2018). Aynı zamanda RF, Suriye'yi Doğu Akdeniz bölgesinde etkin ekonomik ve politik aktör olma yolunda atlama tahtası olarak önemsemiştir. Bu çerçevede "önce ekonomi, sonra jeopolitik" ilkesinin Akdeniz'de de işlevsel olduğunu gözlemek mümkündür. Akdeniz'e tam teşekküllü erişim Rusya'nın uzun zamandır hayalini kurduğu bir stratejik hedefi (Villegas,2020:18). Söz konusu hedef Suriye'deki jeopolitik kazanımlarla önemli ölçüde pekiştirilmiştir. 2019'tan itibaren Rus deniz ve hava gücünün somut bileşenleri ve unsurları Lazkiye ve Tartus'ta mevcudiyetlerini daha da güçlendirmiştir.

RF'nun Suriye üzerinden Doğu Akdeniz'de aktör olma stratejisi bölgesel enerji jeopolitiğinin dinamiklerini orta ve uzun vadede derinden etkilemektedir. RF'nun Doğu Akdeniz stratejisinde "kontrollü kaos" paradigmasının bütün artılarından faydalandığını da gözlemek mümkündür. "Kontrollü kaos", hem RF'nun hem de ABD'nin bölge ülkeleri arasındaki jeopolitik ayrışmalardan azami ölçüde faydalanmasını ihtiva etmektedir.

Aralık 2017'de Mısır'ın Zohr sahasından doğal gaz üretimine başlaması Doğu Akdeniz'in enerji alanında cazibesini artırmıştır (Uord,2018). Mısır'ın ardından, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve İsrail de bölgede doğal gaz aramasına başlamışlardır (Uord,2018). Kuzey Denizi'ndeki rezervlerin azalması ve Batı'nın Rus doğal gazına bağımlılığı konusundaki endişeleri bağlamında, Avrupa'ya yakın yeni enerji kaynağının meydana çıkması olasılığı stratejik olarak çekici gelmiştir (Uord,2018). Ocak 2019'da "Lübnan ve İsrail'in Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerinin artması ve Mısır'ın doğal gaz keşiflerini ilerlettiği ortamda, bölgenin önemli aktörü olan Türkiye kendi sondaj gemilerini sayısını artırarak bölgedeki varlığını" belirgin bir şekilde hissettirmeye başlamıştır (Gözügüzelli,2019:12). Bu bağlamda Türkiye, Kıbrıs açıklarındaki deniz sondajı faaliyetlerinin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) haklarının kabul edilemez bir ihlali olarak değerlendirmektedir. (Uord,2018).

RF, bölge ülkelerinin tamamıyla diyalog halindedir. Bu durum RF'na jeopolitik etkinliğini artırma olanağı tanımaktadır. Örneğin, Mısır topraklarında Rus dış politikası unsurları açısından önemli olan çok sayıda üsse sahiptir. RF'nun Mısır ile oluşturduğu stratejik düzeydeki işbirliği, Suriye politikasında olduğu gibi ABD'nin bölgede bıraktığı boşluğu doldurma yöntemiyle mümkün olmuştur (Triana,2017). RF, Yunanistan'la da iyi ilişkilerini devam ettirmektedir. RF'nun Yunanistan ve GKRY ile yürüttüğü yapıcı ilişkiler RF-Avrupa Birliği (AB) müzakerelerinde bir araç olarak da kullanılmaktadır (Triana,2017). Aynı zamanda RF'nun Türkiye ve İsrail'le ilişkilerinde son yıllarda gözle görülür işbirliği mekanizmaları oluşturulmaktadır (Villegas,2020). Triana'ya göre, Suriye sorunun çözümüne katkı için oluşturulan Astana formatı RF, Türkiye ve İran arasındaki diyalog ABD'nin bölgenin dışında tutulmasına yardımcı olmuştur (Triana,2017). Dolayısıyla, ABD'nin oyun dışı kalması RF'nun bölgede merkezi bir rol oynamasına olanak sağlamıştır.

İtalyan Amiral Mantelli,"RF'nun Akdeniz'de baskın güce dönüştüğünü, Türkiye'nin de bölgede yükselen güç olduğunu ve Batı'nın bölgedeki altın günlerinin geride kaldığını" altını çizmektedir (Rettman,2020). Bu bağlamda RF, "Akdeniz'de en üstün deniz gücüdür ve sahadaki adımlarıyla bu rolü kazanmıştır" (Rettman,2020). RF, küresel stratejisinin bir parçası olarak Çin'i de bölgeye çekmeye çalışmaktadır. Çin tarihinde ilk kez 2015'te Akdeniz'de RF ile ortak deniz tatbikatı gerçekleştirmiştir (Villegas,2020).

RF, Akdeniz politikasına Soğuk Savaş yıllarında geleneksel müttefiki olan Libya üzerinden de istikamet vermektedir. Bu bağlamda RF'nun Libya stratejisi Doğu Akdeniz'deki kazanımları konsolide etmeye yardımcı olmaktadır. İsayev'e göre, Libya, RF dış politikası açısından Suriye'den daha kilit ve değerli bir ülkeye dönüşmektedir (İsayev, 2019). RF'nun Libya stratejisi Körfez ülkelerini Moskova'ya yaklaştırmaktadır. Bu çerçevede Moskova tarafından Halife Hafter'e verilen destek Esad rejimine verilen destek gibi olumsuz algılanmamakta ve bu durum Körfez'deki aktörlerle temaslarda sorun oluşturmamaktadır (İsayev,2019). RF, aynı zamanda Libya'daki petrol ve doğal gaz sektörüne ciddi bir ilgi göstermektedir (İsayev,2019).

Geleneksel olarak Akdeniz bölgesi, Rus deniz jeopolitiğinde güney sınırlarının güvenliği açısından önemli bir tampon işlevi görmektedir. Bu algı büyük ölçüde SSCB'nin inşa ettiği siyasi gerçekliklere dayanmaktadır (Malysheva,2015). Uluslararası politikada Rus diplomasisinin rolünü artırmak ve çeşitlendirmek adına Akdeniz'e yönelik stratejilerin ve işbirliği mekanizmalarının oluşturulması birincil amaç olarak karşımıza çıkmaktadır (Malysheva,2015). Rus donanması Karadeniz, Baltık ve Kuzey havzalarında olduğu gibi, Akdeniz'de de kalıcı bir filo inşa ederek bölgedeki askeri varlığını artırmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda günümüzde 15 savaş gemisi bölgede Rus çıkarlarını korumaktadır. Söz konusu çıkarlar hem ticari hem de askeri kabiliyetlerin çeşitlendirilmesi ve pekiştirilmesi yoluyla sağlanmaktadır. RF, bölge ülkeleriyle ikili ve çok taraflı iş birliği inşa ederek deniz gücünün konsolidasyonunu temin etmektedir.

6. Sonuç

Rusya'nın deniz gücüne dönüşmesini sadece Çar I. Petro'nun azimli ve inatçı reformlarına bağlamak doğru olmayacaktır. Kuşkusuz Çar I. Petro'nun politik dehası Rus jeopolitiğinin hem karada hem de denizde alan kazanmasını büyük ölçüde sağlamıştır. Fakat temel nokta söz konusu reformların daha sonraki tarihsel dönemlerde bir süreklilik içermesiydi. Bu çerçevede Çariçe II. Katerina'nın yayılmacı dış politikası Rus deniz gücünün pekişmesine neden olan temel etkidir. Böylelikle, stratejik ve jeopolitik süreklilik fenomeninin Rus tarihinin her döneminde kendini gösteren bir düşünsel formasyon olduğunu söylemek mümkündür.

XVIII. yüzyıldan itibaren Rusya, Akdeniz havzasındaki jeopolitik gelişmelerle yakından ilgilenmeye başlamıştır. XVII. Yüzyılda Rusya'nın deniz jeopolitiğindeki temel önceliğini Baltık ve Karadeniz'de stratejik kazanımların elde edilmesi oluşturmaktaydı. Bu öncelikler büyük ölçüde Çar I. Petro tarafından hayata geçirilmişti. I. Petro'nun Baltık Denizi ve Karadeniz'de izlediği yöntemler Çariçe II. Katerina'nın Akdeniz stratejisinde de kullanılmıştır. Benzer yöntemlerle SSCB, Akdeniz politikasının temellerini oluşturmuştur. RF ise daha karmaşık koşullarda bir deniz stratejisi oluşturma mecburiyetinde kalmıştı. Güvenlik algılarının çok boyutlu bir düzeyde ulaştığı ve uluslararası güç dengelerinin esnek olduğu koşullar çerçevesinde oluşan deniz doktrinleri ve stratejileri RF'nun deniz gücü formasyonunu tayin etmiştir.

2011'de Suriye'de savaşın patlak vermesi, RF'nun Doğu Akdeniz istikametindeki politikaları bağlamında hem meydan okumaları hem de yeni jeopolitik fırsatları beraberinde getirmiştir. RF, Suriye üzerinden Doğu Akdeniz'de daha etkin bir aktör olmayı amaçlamıştır. Kuşkusuz, RF'nun Suriye politikası sadece deniz gücü enstrümanlarının işlevsel kullanımını ihtiva etmemiştir. RF, hava kuvvetlerinin etkin kullanımı bağlamında da Suriye sahasını jeopolitik araç olarak görmüştür. RF, Suriye sahasında uzay, hava, deniz, özel ve askeri polis kuvvetlerinin potansiyelini aynı anda kullanarak kendine alan açmıştır.

Kaddafi'nin devrilmesi RF'nun Akdeniz ve Orta Doğu politikalarının yeni bir jeopolitik içerik kazanmasına neden olmuştur. Böylelikle, Suriye'de Libya senaryosunun tekrarlanmasını engelleyen dış politika davranış şekli bölgesel ölçekte birincil stratejik tercihe dönüşmüştür. Suriye'de elde edilen askeri ve stratejik başarı RF'nun Akdeniz'de uzun vadeli stratejisinin meydana çıkmasını sağlamıştır. Böylelikle, RF'nun geleneksel olarak etkili olduğu Doğu Avrupa, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya bölgelerine Akdeniz'deki stratejik mevcudiyet de eklenmiştir. 2019'da Doğu Akdeniz'in stratejik limanı olan Tartus, Suriye rejimi tarafından 49 yıllığına RF'na kiralanmıştır. Tartus limanı hem jeopolitik hem de jeoekonomik açıdan RF'na bölgesel deniz hâkimiyetini sağlamayı temin etmektedir.

RF, bölgesel dinamikleri önceleyen ve dikkate alan dış politikası sayesinde Doğu Akdeniz ve genel olarak Akdeniz havzasında etkili bir güce dönüşmüştür. 2014 sonrası Batı ile ilişkilerde sorunlar yaşayan RF, jeopolitik enerjisini bu bölgeye vermiş ve karşılığında ciddi stratejik kazanımlar elde etmiştir. Çar Petro'dan itibaren temel deniz stratejilerinden biri olan "sıcak denizlere erişim" isteği de büyük ölçüde gerçekleşmiştir.

Kaynakça

- "Doktrina Predusmatrivayet Nezavisimosti RF v Oblasti Korablestroeniya". (2015), Moskova, Ria Novosti, <https://ria.ru/20150726/1148701978.html?in=t>
- "Morskaya Doktrina Rossii – Krim i Arktika v Prioritete". (2015), Moskova, Ria Novosti, <https://ria.ru/20150726/1148852131.html?in=t> (Erişim:30.12.2020)
- "Morskaya Doktrina Rosssiyskoy Federatsiyi". (2015), Moskova, Kremlin, <http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/uAFi5nvux2twaqjftSSyrlZUVTJan77L.pdf> (Erişim:10.01.2021).
- "Rogozin: Putin Utverdil Novuyu Versiyu Morskoy Doktrini Rossii. (2015), Moskova, Ria Novosti, <https://ria.ru/20150726/1148580340.html?in=t> (Erişim:10.01.2021).
- "Rossiya Okazivayet Pomosh Siriyi v Vostonavleniyi Energeticheskogo Kompleksa. (2018), Moskova, Ria Novosti, <https://ria.ru/20181107/1532298867.html> (Erişim: 10.01.2021).
- Anisimov, E. (2018), İstoriya Rossii, Sankt-Petersburg: Piter Press.
- Belousov, A. (2016), Donskaya Flotiliya vo Vremya Russko-Turetskoy Voyni, 1735-1739 gg, Sankt –Petersburg: Sankt-Peterburgskiy Gosudarstvenniy Universitet.
- Bikov, M. (2009), "Severnaya Voyna: Yujnaya Bitva", RusskiyMir.Ru Jurnal o Rossii i Russkoy Tsivilizatsiyi:12-21.
- Burbank, J.; Cooper, F. (2018), İmparatorluklar Tarihi, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Goldstein, J.; Pevehouse, J. (2015), Uluslararası İlişkiler, (Çev. Prof. Dr. H. Özdemir), Ankara: BigBang Yayınları.
- Gorshkov, S. (1979). Morskaya Mosh Gosudarstva, Moskova: Voennoe İzdatelstvo Ministerstvo Oboroni SSSR.
- Gözgüzelli, E. (2019). "Doğu Akdeniz'de Hidrokarbon Faaliyetleri ve Projeler", Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, No.229: 3-13.
- Grubov, V.(2013), İstoriya Rossii (1796-1881 gg), Arzamas: Arzamasskiy Filial NNGU.
- Hosking, G. (2019). Rusya ve Ruslar, Erken Dönemden 21. Yüzyıla, (Çev. K. Acar), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hrolenko, A. (2015), "Kuda Vedet Obnovlennaya Morskaya Doktrina Rossii", Moskova, Ria Novosti. <https://ria.ru/20150728/1151289803.html> (Erişim: 29.12.2020).
- İrhin, A.; Nelina, L.; Çiharev, İ. (2018), "Rossiya i Bolshoe Sredizemnomore", Jurnal Paradigmi İstoriyi i Obshtvennogo Razvitiya, No. 12: 58-68.
- İsayev, L. (2019), "Zachem Rossii Liviya", Riddle, <https://www.ridl.io/ru/zachem-rossii-liviya> (Erişim:10.01.2021).
- Kanunlar, Kurallar ve Rusya Federasyonu'nun Düzenleyici Yasa Belgeleri. (2001), <https://legalacts.ru/doc/morskaja-doktrina-rossiiskoi-federatsii-na-period-do/> (Erişim:10.01.2021).
- Katona, V.; Mamedov, R. (2019), "Sistemniye İnteresi Rossii v Arabskom Mashrike: Neft i Gaz İraka i Siriyi", Rabochaya Tetrady, Rossiyskiy Sovet po Mejdunarodnim Delam, No.48: 4-26.
- Kolosov, V. (1996). "Rossiyskaya Geopolitika: Traditsionniye Kontseptsii i Sovremenniye Vizovi, Obshestvenniye Nauki i Sovremennost, No.3: 86-94.
- Kolosov, V.; Mironenko, N. (2001), Geopolitika i Politicheskaya Geografiya, Moskova: Aspent Press.
- Korobkova, E. (2020), "Pochemu Siriya YavlayetsaVajnoj Chastiyu Energeticheskoy Strategiyi Rossii", Energosmi, <https://energosmi.ru/archives/45839> (Erişim:06.01.2021).
- Korshunova,N. (2003), "Vostochniy Vektor Geopolitiki Ekaterini II Grecskiy Proyekt", Vestnik Chelyabinskogo Universiteta, Seriya No.10: 62-68.
- Krilova, İ. (2018), "Voennaya Bezopasnosti Rossii: Aktualniye Problemi", Jurnal Znaniye. Ponimaniye. Umeniyе, No.3: 51-63.
- Krotov, P. (2019). "Shvedskiy Korol Karl XII i Formirovaniye Rossii kak Velikoy Derjavi", Nauchniy Dialog, No.10: 396-411.
- Krulev, K.; Parhitko, N.; Nikulin, M. (2020), "Voенno-Morskaya Sila Rossii v Chernomorskom i Sredizemnomorskom Regionah", Postsovetkiye İssledovaniya, Vol.3, No. 1:26-39.
- Kuroedov, V. (1999), "Predisloviye", (Ed. A. Savinkin), Voенno-Morskaya İdeya Rossii, Moskova: Russkiy Puty: 9-12.
- Litovkin, V. (2013), "Russian Fleet to Return to the Mediterranean", Russia Beyond, https://www.rbth.com/opinion/2013/03/21/russian_fleet_to_return_to_the_mediterranean_241 (Erişim:10.01.2021).
- Mahan, A. (2011), Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi, (Çev. T. Büyükonat), İstanbul: Griffin.
- Mahan, A. (2013), Deniz Harbi Üzerine, (Çev. T. Büyükonat), İstanbul: Doruk Yayınları.
- Mahan, A.(1918), The Influence of Sea Power Upon History, Boston, Little, Brown and Company.

- Malysheva, D. (2015), "Rossiya v Sredizemnomorye: Geopolitika i Sovremenniy Interesi", Jurnal Mejdunarodnaya Jizny, No.11: 111-123.
- Moskovenko, M. (2019), "Kak Rossiya Vernulas v Mirovoy Okean", Nezavisimoye Voennoe Obozreniye, Nezavisimaya Gazeta.
- Nenashev, M. (2017), "Morskaya Sila Rossii: Natsionalnoye i Globalnoye Izmereniye", Jurnal Natsionalnaya Oborona, No. 6: 1-7.
- Nikitin, A. (2011). "Nachalo Russkogo Voennno-Morskogo Flota: Mastera-Inozemchi na Rubeje XVII-XVIII Vekov", Vestnik VGU, Seriya Istoriya, Politologiya, Sotsiyologiya, No:2:132-135.
- Nikolskiy, A. (2017), "Novaya Voennno-Morskaya Doktrina Rossii Stavit Chrezmerniye Tseli", Vedomosti, <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2017/07/24/725414-voennno-morskaya-doktrina> (Erişim: 06.01.2021).
- Nikulin, M. (2019), "Morskaya Sila v Rossiyskoy i Zarubejnoj Geopoliticheskoj Mysli", Vestnik Moskovskogo Gosudarstvennogo Oblastnogo Universiteta, Seriya Istoriya i Politicheskiye Nauki, No.3: 124-135.
- Patirev, S. (2001), "Podtekst Morskoy Doktrini", Nezavisimoye Voennoe Obozreniye, Nezavisimaya Gazeta.
- Podpisan Nishtadtskiy Mirniy Dogovor, Rusya Başkanlık Arşivi, <https://www.prlib.ru/history/619530> (Erişim:10.01.2021).
- Popov, M. (2020), "Zamsekretarya Sovbeza: Arktika İmeet Bolshoe Voennno-Strategicheskoe Znacheniya", İnterfax, <https://www.interfax.ru/interview/722243> (Erişim:10.01.2021).
- Putin: Status Velikoy Morskoy Derjavi dlya Rossii – Ogromnaya Otvetstvennost". (2015), Moskova, Vesti, <https://www.vesti.ru/article/1734418> (Erişim: 03.01.2021).
- Rettman, A. (2020), "Russia is 'pre-eminent naval power' in Mediterranean", EU Observer, Brüksel, <https://euobserver.com/foreign/150149> (Erişim:06.01.2021).
- Riasanovsky, N.; Steinberg, M. (2016), Rusya Tarihi, (Çev. F.Dereli). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Rusya Askeri-Deniz Devlet Arşivi (Elektronik), <https://rgavmf.ru/books/istoriya-flota> (Erişim:10.01.2021).
- Schmulin, A. (2016), "Rossiyskaya Diplomatiya na Blijnem Vostoke: Vozvrat v Geopolitike", Russie. Nei. Visions, No.93: 5-25.
- Smilyanskaya, E. (2014), "Russian Warriors in the Land of Miltiades and Themistocles: The Colonial Ambitions of Catherine the Great in the Mediterranean", Basic Research Programm, Working Papers, Series: Humanities: 1-17.
- Smilyanskiy, İ.; Velijev, M.; Smilyanskaya, E. (2011), Rossiya v Sredizemnomorye Arhipelagskaya Ekspeditsiya Ekaterini Velikoy, Moskova, İndrik.
- Spykman, N. (2013), "Dış Politika ve Coğrafya, I-II", (Ed. E. Diri), Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler, İstanbul, Röle Akademi.
- Şirokevad, A. (2013), Osmanlı-Rus Savaşları, (Çev. A.Batur), İstanbul: Selenge Yayınları.
- Şirokevad, A.(2008). Rossiya na Sredizemnom More, Moskova: İzdatelstvo AST.
- Trenin, D. (2014), "İnteresi Rossii v Siriti", Nauchnaya Statya, Moskova, Moskovskiy Chentr Karnegi, <https://carnegie.ru/2014/06/09/ru-pub-55919> (Erişim:10.01.2021).
- Triana, J. M.P. (2017), "Russia in the Eastern Mediterranean: A Counterweight to the West?", Notes Internacionals, Barcelona Centre for International Affairs, No:178: 1-5.
- Uord, E. (2018), "Geopolitika Meshayet Dobiche Gaza v Sredizemnom More", Vedomosti, <https://www.vedomosti.ru/business/articles/2018/01/12/747635-geopolitika-dobiche-gaza-sredizemnom> (Erişim:10.01.2021)
- Vakhshiteh, A. (2018), "Politika Rossii na Blijnem Vostoke v Kontekste Krizisa v Siriti: Vizovi i Vozmojnosti", Vestnik Rossiyskiy Universitet Drujba Narodov, Seriya: Politologiya, Vol.20, No.1: 36-41.
- Valiahmedova, G. (2016), "Siriyskiy Krizis kak Otrojeniye Trendov Razvitiya Globalnoy Energeticheskoy Politiki", İzvestiya Uralskogo Federalnogo Universiteta, Seriya 3,Obshchestvenniye Nauki, Vol.11, No.1: 81-90.
- Vernadsky, G. (2015), Rusya Tarihi, (Çev. D. Mızrak.; E. Mızrak), İstanbul: Selenge Yayınları.
- Veselago, F. (1939), Kratkaya İstoriya Russkogo Flota, Moskova-Leningrad, Voennno-Morskoe, İzdatelstvo SSSR.
- Villegas, G. A.(2020), "The Mediterranean Sea: Maritime Power, Conflicts and Strategies", Instituto Espanol de Estudios Estrategicos, Framework Document, No.3: 1-23.
- Vinogradov,V.(1998), Trudnaya Sudba Ekaterini II v İstoriografii, (Ed. İ. Leshilovskaya), Vek Ekaterini II: Rossiya i Balkani, Moskova,: Nauka.
- Zhitkov, K. (1912). İstoriya Russkogo Flota, Period Petrovskiy (1672-1725), Sankt-Petersburg.
- Zolotarev, V.; Kozlov, İ. (2003), Tri Stoletiya Rossiyskogo Flota, Sankt-Petersburg: Poligon.

Extended Summary

The Importance of Sea Power in Russian Geopolitics and the Current Mediterranean Strategy of the Russian Federation

The Russian Territory, which emerged as a land force in historical and cultural context, quickly adapted to the military and commercial possibilities of the naval forces globally. The desire to become a naval force first appeared in Kiev Russian State's social life in Russian geopolitics and was later observed in the policies during Velikiy Novgorod and the Principality of Moscow periods. Steps were taken to reinforce these desires during the Periods of the Russian Empire and the USSR. Russia began to prioritize the contributions of commercial, socio-economical, and cultural returns of a naval force to the development of geopolitical thought when Tsar Petro I (1682-1721) came to the throne. Kievan Russia, and later, Moscow's Principality took their places in the geopolitical equilibrium as a regional land force in Eurasia. Petro I signed permanent reforms in this process to ensure that Russia had a global-scale naval force from its regional land power.

The Russian Empire's achievements in the Baltic Sea and the Black Sea paved the way for creating a multidimensional naval strategy in the Mediterranean. This strategic continuity was maintained in the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) period as well. USSR's Mediterranean strategy was shaped based on the perspective of ideological solidarity during the Cold War years. After the Cold War, Russia minimized its presence in the Mediterranean, as in the rest of the world seas. The disintegration of the USSR profoundly affected international and regional dynamics.

The new strategy adopted in 2015 brought about a naval doctrine reflecting the Russian Federation's long-term policies. The 2015 Naval Doctrine had a perspective addressing the fundamentals of a naval strategy independent from general military doctrine in geopolitical terms. The development of Black Sea fleets' infrastructure in Crimea constituted the essence of this doctrine, which also drew attention to the critical role of the Northern Fleet in ensuring security at sea and ocean borders. The new doctrine especially cared about the restoration of Russian naval presence in the Mediterranean. The Mediterranean basin was in a more tactical position in previous years when compared to the strategic Baltic, Black Sea, Arctic, and Caspian regions.

Furthermore, the naval doctrine approved in 2015 differentiated from previous initiatives and projections due to its geopolitical contents. The political unrest in Syria and new power balances that emerged in the Mediterranean were considered in this doctrine. The 2015 Naval Doctrine was the most comprehensive and regulatory document to consolidate the naval strategy and power in real terms after the Cold War.

It is possible to evaluate the Eastern Mediterranean strategy of RF in the changing structure of geopolitical, energy-economical, and international relations. The Eastern Mediterranean is an area where the Russian Naval Force showed itself again on a strategic and geopolitical scale after 2015. Russian Naval Force's strategic achievements in the Mediterranean helped to consolidate the energy security and economic interests. Also, the perspective of measuring the power balance in international policy and its effects of this perspective on the position of RF must not be overlooked.

The war in Syria that emerged in 2011 created the appropriate conditions for the restoration of the Russian presence in the Mediterranean. The new geopolitical situation in Syria brought about with it many opportunities for Russia. These opportunities indicated a new geopolitical reality in terms of economy, policy, and transportation to form a balance of international powers.

The relations between RF and the West cooled after 2014 because of different approaches to resolve the Syrian problem. The conflicts between the two global systems deepened with the annexation of Crimea by the RF. In this process, Turkey's relations, which control the Black Sea straits and a kind of bridge between Europe and Asia, were strengthened. The Syrian issue helped the RF come out of its geopolitical isolation globally, and increased its influence in the region.

RF also directs its Mediterranean policy through Libya, its traditional ally during the Cold War. In this context, the Libyan strategy of the RF also helps it to consolidate its acquisitions in the Eastern Mediterranean.

The Russian Navy aims to increase its military presence by establishing a permanent fleet in the Mediterranean, as it did in the Black Sea, Baltic, and Northern basins. In this context, in our present day, 15 warships protect Russian interests in the region. These interests are achieved through the diversification and consolidation of both commercial and military capabilities. RF ensures a naval force's consolidation by establishing bilateral and multilateral cooperation with countries in the area.

In conclusion, it is possible to argue that the strategic and geopolitical continuity phenomenon is an ideational formation that showed itself in all Russian history periods. Russia has been closely involved in the geopolitical

developments in the Mediterranean Basin as of the 18th Century. Russia's main priority in terms of sea geopolitics was acquiring strategic gains in the Baltic Sea and the Black Sea in the 17th Century. These priorities were mainly realized by Tsar Petro I. The methods Petro I used in the Baltic Sea and the Black Sea were also used in the Tsarina Katerina II Mediterranean strategy. The USSR formed the foundations of its Mediterranean policy with similar methods. The RF, on the other hand, had to create a naval strategy in more complex circumstances. The marine doctrines and strategies that formed in the context of the conditions where security perceptions reached multidimensional levels and international power balances were flexible constituted the RF's sea power formation.